

Vad är en grupp?

Tobias Hansson Wahlberg

Lunds universitet

Det kan tyckas trivialt att påpeka att människor ingår i olika grupper, såsom kompisgrupper, kommittéer och idrottslag. Men vad är egentligen en grupp? Samhälls- och beteendevetare säger ofta något i stil med att en grupp (eng.: social group) är en samling individer (minst två, men ofta fler) som samverkar med varandra under en längre tid och som har en gemensam "identitet" eller ett gemensamt mål. Sådana definitioner är i huvudsak tänkta att särskilja grupper från tillfälliga ansamlingar av människor – som köer, biopubliker och åskådare av en brand – och sociala kategorier bestående av personer som delar en viss egenskap eller status, som att vara medelålders eller professor, utan att för den sakens skull samverka. Filosofer intresserade av ontologi (dvs. teorier om vad som finns och hur olika entiteter är relaterade till varandra), eller mer specifikt av *social* ontologi, nöjer sig inte med den här typen av karaktäriseringar av grupper – de vill reda ut *exakt hur* grupper förhåller sig till sina interagerande medlemmar. Två övergripande skolor kan skönjas: dels finns det filosofer som menar att grupper kan reduceras till sina samverkande medlemmar, dels finns det filosofer som hävdar att grupper är något utöver sina medlemmar. Nedan skildrar jag dessa skolor i mer detalj och påpekar några problem med dem. Avslutningsvis skisserar jag kort ett alternativt synsätt som jag utvecklat i en internationell tidskrift.

Anhängare av den första skolan – som ofta kallas "ontologisk individualism" – försöker visa att grupper inte är något annat än sina samverkande medlemmar, dvs. att grupper kan strikt *identifieras* med sina samverkande medlemmar. Om en grupp G består av samverkande individer A , B och C , då är G helt enkelt A , B och C . Mer formellt uttryckt: $G = A, B, C$. En fördel med den här teorin, enligt anhängarna, är att den är ontologiskt sparsam (i linje med Ockhams rakkniv). Det vill säga, om vi räknar upp allt som finns (och om varje objekt räknas upp endast en gång), så räcker det, om vi begränsar oss till vårt lilla exempel ovan, att räkna upp A , B och C . Eftersom G är identisk med A , B och C så behöver vi inte lägga till G till vår lista som en extra entitet.

Ett problem med den här uppfattningen är att en grupp ofta beskrivs (t.ex. i samhällsvetenskaperna) som en enhet, dvs. som ett *singulärt* ting, medan medlemmarna uppenbarligen är *flera* (i vårt exempel: tre), dvs. en pluralitet. Hur skulle ett och samma ting samtidigt kunna vara flera? Det finns filosofer som accepterar ett-flera identiteter (under beteckningen "composition as identity"), men den uppfattningen har ökända logiska problem varför det stora flertalet filosofer förkastar sådana identitetsförhållanden.

För att undvika ett-flera identiteter försvarar ibland anhängare av ontologisk individualism något svagare teser. Exempelvis föreslås det ibland att grupper är identiska med matematiska mängder av personer (applicerat på exemplet ovan, och något förenklat: $G = \{A, B, C\}$) eller

med så kallade mereologiska summor av personer ($G = A + B + C$). Mängder och mereologiska summor är singulära ting, varför problematiken ovan undviks. Priset är emellertid att entiteter som matematiska mängder och mereologiska summor måste introduceras i vår ontologi, utöver samverkande personer. Vidare kan man undra på vilket sätt sådana entiteter är individualistiska.

I vilket fall som helst behöver försvararna av samtliga dessa tre förslag – dvs. att grupper är identiska med pluraliteter, mängder eller summor av individer – klargöra följande: (1) hur grupper kan ändra medlemmar över tid (vilket vi ju till vardags och inom samhällsvetenskaperna antar att de kan göra); (2) varför grupper uppstår först när medlemmarna samverkar med varandra (den relevanta pluraliteten/mängden/mereologiska summan av individerna fanns ju redan innan de började samverka); och (3) hur distinkta grupper kan bestå av samma medlemmar (det är välkänt att distinkta pluraliteter/mängder/summor inte kan bestå av samma medlemmar eftersom de är vad som tekniskt kallas ”extensionala” entiteter – dvs. de lyder under följande princip: om X och Y har samma medlemmar/delar så är X och Y identiska med varandra).

Anhängare av den andra skolan – ibland kallad ”ontologisk holism” – undviker de olika svårigheterna diskuterade ovan genom att förneka att grupper är identiska med sina samverkande medlemmar (eller med mängden eller den mereologiska summan av dem). Istället hävdar de att grupper är *emergenta* entiteter – ibland kallade *sui generis*-entiteter, dvs. entiteter av ett ”eget slag”. De tänker sig att världen består av olika nivåer eller lager som bygger på varandra underifrån och upp. På en nivå finns det samverkande individer (och eventuellt styrdokument som stadgar, om det rör sig om en formell grupp) och på en högre nivå finns singulära grupper som har individer från den lägre nivån som medlemmar. Den högre nivån beror på eller ”grundas i” den lägre nivån (detta enkelriktade beroendeförhållande förnekas dock av mer radikala holister), men beroendeförhållandet från lägre till högre nivå innebär inte att den högre nivån är reducerbar till den lägre nivån. Eftersom en grupp inte är identisk med sina medlemmar enligt det här synsättet uppstår inte svårigheten med hur en grupp kan byta ut sina medlemmar och ändå behålla sin identitet över tid. Och tillsynes distinkta grupper kan tillåtas bestå av gemensamma medlemmar utan att vi för den skull behöver identifiera grupperna med varandra.

Vissa förespråkare av ontologisk holism – som de välkända filosoferna Christian List och Philip Pettit – menar vidare att grupper kan ha egna mentala tillstånd, som trosföreställningar och önsknings. Utifrån sådana mentala tillstånd kan tillräckligt komplexa grupper agera och fatta beslut som ”högre ordningens agenter”. Eftersom grupper kan vara agenter (personer, till och med) enligt det här synsättet, kan det ibland vara berättigat att hålla grupper som sådana moraliskt ansvariga för utfall av gruppbeslut – även i fall där inga av medlemmarna av gruppen kan hållas moraliskt ansvariga för det aktuella beslutet.

Precis som den ontologiska individualismen står den ontologiska holismen inför en rad svårigheter. Ett problem är att den är ontologiskt expansiv, eventuellt mer än vad som behövs (jämför med teorin nedan), vilket i sådana fall står i strid med Ockhams rakkniv. Det kan vidare tyckas underligt att en ny entitet – en emergent grupp – kan uppstå i världen endast i kraft av att individer samverkar under en längre period (eller, i vissa fall, för att det har

upprättats styrdokument). Därtill kan man undra när exakt en sådan emergent entitet uppstår i en dylik process. (Om världen inte kan vara ontologiskt vag, vilket vore besynnerligt om den kunde, måste det finnas en sådan tidpunkt.) Ännu svårare är det att tro, finner jag åtminstone själv, att vissa grupper bokstavligen har egna mentala tillstånd. Ytterligare ett problem är att emergenta grupper tycks kausalt överflödiga. Vad skulle en grupp som sådan kunna orsaka i världen som inte de samverkande individerna på den lägre nivån kan orsaka gemensamt?

För egen del tror jag att vi behöver utveckla en teori om grupper som varken involverar reduktion eller emergens. En fruktbar väg att gå kan vara den som utstakats av metafysikerna David Armstrong, John Heil, Hugh Mellor och Ross Cameron. De försvarar vad som ibland kallas ”deflationistiska sanningsgörarterier”. Enligt sådana teorier behöver inte sanna påståenden om världen strikt spegla eller korrespondera med verkligheten för att göras sanna av verkligheten. Sanningsgörarna kan vara ”deflationistiska” – dvs. tämligen annorlunda och ofta mer modesta än vad vi först tror. Exempelvis, ett påstående om en regnbåge (”Det finns en regnbåge i öster som rör sig parallellt med bilen vi åker i”) behöver inte göras sant av en rörlig regnbågs-entitet för att vara sant; det kan göras sant av olika solljusreflekterande regndroppar. Vidare, om regnbågspåståendet ifråga görs sant av regndroppar betyder inte det att ”regnbågen” har reducerats till, eller identifierats med, dessa regndroppar. Olika saker är sanna att säga om regnbågen respektive regndropparna, vilket förhindrar reduktion: exempelvis, regnbågen är singulär och förflyttar sig i bilens färdriktning, regndropparna är flera och faller nedåt. Ett sådant här deflationistiskt synsätt applicerat på grupper öppnar upp för att det kan vara sant att säga att det finns idrottslag och kommittéer utan att påståendena görs sanna av reducerade eller emergenta grupper och deras egenskaper. Påståendena kan helt enkelt göras sanna av samverkande individer (vilka kan skifta över tid), eller av entiteter på ännu lägre ”nivå” (som emergentister skulle uttrycka det).

I en artikel med titeln ”Towards a Deflationary Truthmakers Account of Social Groups”, publicerad i facktidskriften *Erkenntnis*, försöker jag visa i mer detalj hur en deflationistisk sanningsgörarteori för grupper kan utvecklas. Priset för en sådan teori är, såsom jag utvecklar den, att vi måste skilja mellan olika betydelser av uttrycket ”det finns”. De aktuella distinktionerna är emellertid i samklang med olika tolkningar av ”existenskvantifikatorn”, $\exists$, som görs i formell logik. För ingående redogörelser för hur en deflationistisk sanningsgörarteori undviker alla de problem (och några till) som diskuterats ovan, se artikeln!